

Spanning liep hoog op in kamp Vught

door Dana Ploeger

VUGHT – Na de invasie op de stranden van Normandië, leek het einde van de oorlog dichterbij dan ooit daarvoor. Ook in concentratiekamp Vught merkten de gevangenen dat de bevrijders in aantocht waren. Vanaf 6 juni 1944 liep de spanning steeds hoger op in het kamp.

Over de maanden na D-Day tot aan de daadwerkelijke bevrijding op 26 oktober 1944 gaat de tentoonstelling 'Kamp Vught – de laatste maanden, die gisteren in het nationaal monument Kamp Vught is geopend. In de expositieruimte lees je over de radioberichten uit Londen, die met grotere regelmaat naar binnen werden gesmokkeld. Je kan luisteren naar liedjes die gezongen werden

door vrouwen, en kijken naar video-opnamen van drie ex-gevangenen met hun verhaal over het leven in het kamp.

In die laatste maanden werd het dagelijks leven in Kamp Vught beheerst door grote onrust. In dit kamp passeerden vanaf januari 1943 ruim 31 000 gevangenen de poorten. In het concentratiekamp – het was geen vernietigingskamp – zaten in het eerste bestaansjaar voornamelijk joden. Ongeveer 12 000 joodse mannen, vrouwen en kinderen werden dat jaar via Westerbork naar vernietigingskampen in Duitsland getransporteerd.

„In dit kamp zaten de ‘elementen’ die de Duitsers uit de Nederlandse samenleving wilden bannen”, vertelt Jeroen van den Eijnde, coördina-

tor van het nationaal monument.

„Dat waren in het laatste jaar verzetsmensen, criminelen, links-radicalen en de zogenaamde asociale, zoals zwervers en andere ‘randfiguren’.”

Op de tentoonstelling hangt de dagindeling van de gevangenen. In de winter stonden zij om kwart over vijf op en in de zomer nog een half uur eerder. Dan volgde een dagelijkse routine bestaande uit appel, werken, eten en weer appel. De voedselvoorziening was zeer karig, maar de gevangenen mochten voedselpakketjes ontvangen van familie of Rode Kruis. Twee vrouwelijke gevangenen hebben voor de tentoonstelling een hedendaagse variant op zo'n voedselpakket gemaakt met authentiek rogebread. Ansje Knuiman, docente drama en

museologie, heeft de expositie samengesteld. Van een ex-gevangene mocht ze zijn originele gevangenispak voor een paar maanden lenen. Knuiman: „Deze meneer gaat met zijn pak langs middelbare scholen om over de oorlog te vertellen. En dat pak is zo tastbaar, dat het de oorlog iets dichterbij brengt.”

In die laatste maanden voelden de gevangenen dat de terugkeer naar huis snel zou komen. Toch tekende zich een grote tegenstelling af. „Naarmate de geallieerden de Nederlandse grens naderden, begonnen de Vughtse kampbewakers steeds zenuwachtiger trekjes te vertonen”, schrijft Winanda de Vroe in haar boekje dat uitgebreid ingaat op de laatste maanden in Vught en een goede leidraad is bij de tentoonstelling.

Vanwege de oplopende spanning namen de fusillades, die in juli voor het eerst in de bossen bij Vught plaatsbadden, toe. Vooral verzetsmensen werden doodgeschoten. Zij waren allen op 6 juni vanuit het Oranjestad – de Scheveningse gevangenis – naar Vught overgebracht, aangezien de Duitsers bang waren voor een invasie op de Nederlandse stranden. In totaal werden driehonderd mannen gefusilleerd, onder wie ook leden van de Trouw-groep.

En toen gebeurde iets waar niemand in het kamp op had gerekend. Op 5 september 1944 leek de oorlog bijna voorbij. Langs de weg stonden mensen met Nederlandse en Engelse vlaggetjes en de Duitsers namen massaal de trein richting geboorteland. Op de dag, die later als Dolle Dinsdag bekend werd, stonden in het kamp treinen klaar om de gevangenen weg te voeren naar Duitse kampen.

Alle mannelijke gevangenen gingen op transport naar Sachsenhausen. De volgende dag werden de vrouwen naar concentratiekamp Ravensbrück weggevoerd. In totaal waren dit ruim 3 400 gevangenen. Degenen die achterbleven, waren gijzelaars en ernstig zieken. Drie po gingen van het verzet om de transporten te saboteren, mislukten.

De gijzelaars moesten het kamp schoonhouden. Bij hen was een vrouw, die sinds de openstelling van het gevangenkamp voedselpakketten bezorgde. Dit was zuster Hulsman. Doodsbang en alleen bewaakte zij het grote kamp, dat een kilometer lengte had. Op de tentoonstelling wordt haar verhaal beschreven.

Want zuster Hulsman bleef. Ook toen op 17 september (operatie Market Garden) de laatste gijzelaars waren weggevoerd of sommigen vrijgelaten, en de Duitsers Amerikaanse krijgsgevangenen naar Vught brachten. Hulsman verzorgde

hen en smokkelde voedsel naar binnen.

Ansje Knuiman: „Op 22 september liet de kampcommandant plotseling het kamp volledig aan haar over. Hij zei: ‘Zuster, wij gaan hier weg. Wij dragen aan u de sleutels over’ en daarna was het kamp van haar.”

Het laatste onderdeel van de tentoonstelling is de bevrijding van kamp Vught. De Engelsen bereikten de poorten in de avond van 26 oktober, maar troffen een macabere aanblik van het lege kamp met zijn grimmige wachttorens.

Spanning liep hoog op in kamp Vught